1 Tüm Yönleriyle Liderlik

Liderlik, insan topluluklarının varoluşundan beri önemli bir olgu olmuştur ve üzerinde en çok çalışılan ve araştırılan konulardan biridir. Liderlik kavramı karmaşık olup, farklı disiplinlerde net ve yaygın bir tanımı bulunmamaktadır.

Bu makaleyi Spotify'da sesli olarak dinlemek için podcast'ine bu linkten ulaşabilirsiniz.

Genel olarak, belirli bir durumda, belli koşullar altında bir grubun örgütsel hedeflere ulaşmasını sağlamak için gönüllü olarak çabalamalarını teşvik eden, ortak hedeflere ulaşmada yardımcı olan, deneyimleri aktaran ve uygulanan liderlik türünden hoşnut olmalarını sağlayan bir **etkileme süreci** olarak tanımlanabilir.

Bu makaleyi Youtube'da görüntülü olarak izlemek için videosuna bu linkten ulaşabilirsiniz.

1.1 Liderlik Tanımları

Farklı kaynaklarda liderliğe ilişkin çeşitli tanımlar yer almaktadır:

- Bir grup insanı belirli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçlar doğrultusunda harekete geçirebilme bilgisi ve yeteneğidir.
- Diğerlerinin göremediği fırsatları fark etme ve bunları organizasyon yararına kullanabilmedir. Liderler, belirli bir vizyon çerçevesinde diğerlerini etkileyerek onların istekle çalışmasını sağlarlar.
- İşletme amaçlarına ulaşma yönünde coşkulu bir şekilde çalışanları destekleme ve etkileme sürecidir.
- **Etki, vizyon, harekete geçirme, süreç, yönlendirme ve misyon** gibi kavramlar liderlikle ilgili tanımların ortak noktalarıdır.
- **Liderlik Kuramları ve Tipleri**

Literatürde pek çok liderlik kuramına rastlamak mümkündür. Bunlar gelişim sırasına göre **özellikler kuramı, davranışsal kuram, durumsallık kuramı ve çağdaş liderlik kuramları** olmak üzere dört ana başlık altında incelenir.

1. **Özellikler Yaklaşımı:**

- Liderlik konusunda geliştirilen ilk yaklaşımdır.
- Liderin sahip olduğu **kişilik özellikleri, bireysel yetenekleri ve fiziksel özellikleri** açısından izleyicilerden farklı olduğunu ve bu farklılığın lider olmasının temel nedeni olduğunu savunur.
- Liderin grubun diğer üyelerinden farklı olduğunu kabul eder ve lider özellikleri, astları yöneltme sürecini etkileyen en önemli faktör olarak görülür.
- Cesaret, kararlılık, kendini kontrol, bağımlılık, derin görüş, önlem ve sosyal uyum gibi özellikler bu kuramda sıralanmıştır.

- Ancak, yapılan araştırmalarda etkin liderlerin aynı özellikleri taşımadıkları ve liderlik özellikleri konusunda fikir birliği sağlanamadığı için bu yaklaşım çok geçerli olmamıştır.

2. **Davranışsal Yaklaşım:**

- Liderleri başarılı ve etkin yapan unsurun, liderin özelliklerinden çok, liderlik süreci içerisinde sergilediği **davranışlar** olduğunu belirtir.
- Liderin kurumsal amaçları gözetmenin yanı sıra, grup üyelerinin çabalarını desteklemesi ve kişisel değerlerini gözetici davranışlar sergilemesi gerektiğini ifade eder.

3. **Durumsallık Yaklaşımları:**

- Endüstri devrimi sonrası ortaya çıkmıştır.
- Liderlik sürecinin tam olarak anlaşılabilmesi için lider ve izleyicilerin özellik ve davranışlarının, **organizasyon yapısı, teknolojisi ve çevresi gibi durumsal faktörlerle** ilişkilendirilmesi gerektiğini vurgular.

4. **Çağdaş Liderlik Kuramları (Yeni Liderlik Kuramları):**

- 1980'lerden sonra geliştirilen liderlik yaklaşımlarını kapsar.
- **Karizmatik, dönüştürücü, ilişkisel ve hizmetkar liderlik** gibi teorileri içerir.

Diğer Liderlik Tipleri/Yaklaşımları:

- **Otokratik Liderlik:** Liderler pozisyonel güçlerine (yasal güç, cezalandırma, ödüllendirme) güvenirler. Çalışanlar sıkı otoriteye karşı düşmanlık besleyebilir. Amaçların ve vizyonun belirlenmesinde izleyicilere söz hakkı tanımazlar.
- **Demokratik Liderlik:** Yönetim yetkisini izleyicilerle paylaşma eğilimi taşırlar. Amaçların, planların ve politikaların belirlenmesinde astlardan fikir ve düşünce alırlar. En önemli sakıncası zaman kaybına neden olması ve karar sisteminin yavaş işlemesidir.
- **Katılımcı Liderlik:** Güven, saygı ve bağımlılık yaratır. İnsanların çalışmayı oyun oynamak kadar doğal ve keyifli görmesi üzerine kuruludur. Yönetim yetkisini izleyicilerle paylaşır.
- **Liberal Liderlik (Tam Serbesti Tanıyan Liderlik):** Yönetim yetkisine en az ihtiyaç duyan, izleyicileri kendi hallerine bırakan liderlik tipidir.
- **Karizmatik Liderlik:** Liderin kişilik özellikleriyle doğrudan ilgili olan güçtür. Liderin kişiliğinin izleyicilerine ilham kaynağı olması, onların arzu ve ümitlerini dile getirebilmesi temellidir. Astlar için lider idealin timsalidir ve liderle özdeşleşmeye çalışarak sadakat ve duygudaşlık geliştirirler. Tarih boyunca toplumları yönlendiren büyük liderler genellikle karizmatik güce sahiptir. Ancak bu gücün diğer özelliklerle desteklenmesi gerekir.
- **Dönüşümcü Liderlik (Transformasyonel Liderlik):** Çağımızda yenilikleri ve gelişmeleri açıklamak için değişim yerine dönüşüm kavramının kullanılmasıyla zorunlu hale gelmiştir. Liderler takipçilerinin varsayımlarını ve eski durumları sorgulayarak,

sorunlara farklı açıdan bakmalarını sağlar ve yaratıcılığı teşvik eder. Liderin **karizması** (misyon bilinci), **entelektüel uyarım** (yaratıcılığı tetikleme), **esin kaynağı olma** (ilham verme) ve **bireyselleştirilmiş ilgi** (kendini önemli hissettirme) gibi dört alt boyutu bulunur. Eğitimde örgütsel yenileşme açısından kritik bir liderlik biçimi olarak görülür.

- **İşlemsel Liderlik (Transactionel Leadership):** Kaynaklarda İşlemsel Liderlik doğrudan tanımlanmamış ancak Dönüşümcü Liderlik ile birlikte anılmaktadır.
- **Babacan (Paternalist) Liderlik:** Sağlık yöneticilerinin liderlik özellikleri arasında belirlenmiştir.
- **Hizmetkar Liderlik:** Liderin temel amacı örgüte, örgüt çalışanlarına ve topluma hizmet etmek ve hizmeti kendi çıkarlarının üzerinde tutmaktır. Başkalarının yaşamlarında fark yaratmak için derin bir isteğe sahiptirler.
- **Otantik Liderlik:** "Güven, itimat, inanç" ve lider açısından "güvenilir olma" ve etiğe uygun davranma anlamına gelir. Güven, liderliğin temelidir. Sağlık yöneticilerinin liderlik özellikleri arasında belirlenmiştir.
- **Etik Liderlik:** Değerler çerçevesinde karar verme, politikalarda uyum, başkalarına örnek olma, dürüstlük ve güvenilirlik gibi özelliklere sahip olmayı gerektirir. Okul yöneticilerinin etik liderlik özellikleri incelenmiştir.
- **Vizyoner Liderlik:** Gelecekte kurum tarafından gerçekleştirilmesi öngörülen amacı açıkça ifade etme ve kurumsal kültürün değişimini sağlamaya çalışan becerileri ifade eder. Genellikle dönüşümcü liderlik ile benzer anlamda kullanılır.
- **Öğrenen Liderlik:** Okul yöneticisini öğrenme odaklı davranmaya zorlamaktır.
- **Yaratıcı Liderlik:** Yeniliğe ve değişime açıklık, girişimcilik ve etkili iletişim, farklılık gibi boyutları içerir.

1.2 Liderlik Özellikleri ve Davranışları

Liderlerin sahip olması gereken nitelikler ve sergilediği davranışlar, liderlik sürecinin anlaşılması için önemlidir. Liderlerin genel özellikleri şunları içerebilir:

- **Vizyon sahibi olma:** Geleceği görebilme ve geniş öngörüye sahip olma.
- **Tutarlılık ve dürüstlük:** Sözünün arkasında durma, güvenilir olma.
- **Kararlılık:** Belirsizliklerle başa çıkabilme, doğru kararları verebilme.
- **Yeterlilik ve uzmanlık:** İş başarımında etkili bir araç olan bilgi ve deneyime sahip olma.
- **Etki ve ilham verme:** Takipçilerini cesaretlendirme ve güçlendirme.
- **İletişim kurabilme:** Her türlü iletişim kanalını etkili kullanma, rahat konuşma, dikkatlice dinleme, düzgün yazma yeteneği.
- **Problem çözme ve karar verme becerileri:** Sorunları analiz etme, farklı çözüm yolları üretme, hızlı ve doğru kararlar verme.
- **Sorumluluk:** Bireylerin ve grupların refahı için sorumluluk taşıma, toplumsal sorunlarla ilgilenme.
- **İnsan kaynaklarını yönetme:** İnsan kaynaklarını doğru yöneterek etkili kullanabilme.

- **Değişime açıklık ve uyum sağlama:** Değişen koşulları önceden tahmin etme ve bunlara uygun stratejiler geliştirme.
- **Sosyal beceriler:** Başkalarının güvenini kaybetmemeye önem verme, samimi ilişkiler kurma.
- **Adalet ve eşitlik:** Tüm astlara eşit davranma, adaleti sağlamak için cesurca konuşma, belli grupların diğerleri üzerinde baskı kurmasına izin vermeme.
- **Hizmet odaklılık:** Topluma ve insanlığa hizmet etmeye yönelik bir anlayış geliştirme.

1.3 Liderlik ve Yöneticilik Arasındaki Fark

Yönetim ve liderlik kavramları genellikle aynı anlamda kullanılsa da farklılıklar gösterir.

- **Yönetici uygular, lider yenilik getirir.**
- **Yönetici süreklilik sağlar, lider geliştirir.**
- **Yönetici düzene, lider kişilere dayanır.**
- **Yönetici denetime, lider kişilere güvenir.**
- **Yönetici işleri doğru yapar, lider doğru iş yapar.**
- Liderlik yaratıcı, uyum sağlayıcı ve çeviktir; ufuk çizgisine bakar. Yönetim ise kopyalama ve var olan durumu sürdürme üzerine yoğunlaşır.
- Yönetici işletmenin amacı ile ilgilenirken, liderin temel ilgi alanı kendisini izleyenlerin ihtiyaçlarıdır.

1.4 Siyasal Pazarlama Bağlamında Liderlik

Siyasal pazarlamada lider, siyasi ürünün önemli bir bileşenidir. Seçmenler, oy verme kararlarında liderin özelliklerini (karizması, iletişim ve hitabet yeteneği, itibarı, güvenilirliği, güncel konulardaki vaatleri, eleştirilere karşı tutumu, halk adamı olması, örf ve adetlere verdiği değer) önemli görmektedir. Liderin siyasi tecrübesi ve geçmiş dönemdeki icraatları da seçmenler için önemlidir. Ayrıca liderin yolsuzluklara karşı duruşu, ideolojisi ve dinine bağlı olması da seçmenlerin oy verme kararını etkileyebilir. Türkiye'de yapılan seçimlerde seçmenlerin oy karar verme sürecinde parti isminden çok liderin ismini verdikleri gözlemlenmiştir.